

УДК 332.14

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Грабовенська С.П.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті розглянуто особливості сучасного рівня розвитку туризму як сегмента економіки. Проаналізовано частку прямих надходжень від туристичної сфери до ВВП України. Виконано порівняння зміни кількості туристичних потоків в Україні, помісячного продажу готельних послуг і послуг з організації подорожей (протягом 2000-2014 рр.). Графічно показана сучасна картина стану. Запропоновано деякі рішення щодо перспектив розвитку українського туризму.

Ключові слова: туристична галузь, ринок туризму, конкурентоспроможність, туристична послуга, туристичний потенціал.

Постановка проблеми. В Україні сьогодні є всі передумови для розвитку туристичної сфери. Зручне географічне розташування, сприятливий клімат, різноманітний рельєф, унікальне поєднання природно-рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, розгалуження санаторно-курортної бази – всі ці фактори зумовлюють конкурентні переваги країни у пропозиції туристичного продукту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та іноземні фахівці детально дослідили використання туристичного потенціалу, фактори розвитку туристичного бізнесу тощо. Однак недостатньо висвітленими є вивчення туристичних потоків в Україні (у тому числі іноземних, виїзних і внутрішніх).

Основна мета цього дослідження – аналіз статистичних даних і виявлення тенденції розвитку української туристичної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туристичний потенціал України на сьогодні розкритий не повною мірою, про що свідчить 1,5–2,5%-ва частка туристичної галузі у структурі ВВП країни (рис. 1). Основними перепонами на шляху до розвитку туристичного сектору в Україні сьогодні є переважно чинники управлінського, економічного, екологічного, соціального та культурного характеру.

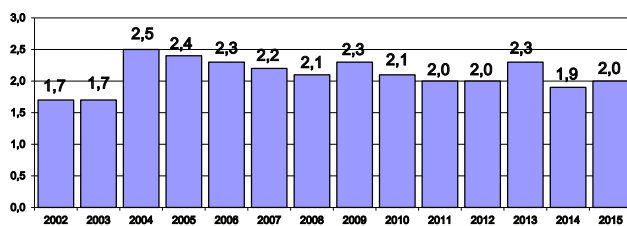

Рис. 1. Частка прямих надходжень від туристичної сфери до ВВП України Джерело: Travel & Tourism Economic Impact 2015 Ukraine [2, с. 3]

У Звіті Міністерства культури і туризму України «Проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні на сучасному етапі» зазначено: туристична галузь завдяки багатим природним, історико-культурним, трудовим ресурсам цілком може претендувати на чільні позиції в економіці держави. Водночас подальший розвиток туризму гальмується. Зокрема наша держава використовує лише одну третину туристичного потенціалу, яким володіє, а за даними Світового економічного форуму у сфері подорожей і туризму Україна

серед 124 країн світу посідає лише 78-е місце. Тому саме ця сфера залишає великі можливості для пошуків та активної діяльності [1].

У рейтингу економічного розвитку туристичної сфери від Світової ради подорожей та туризму Україна за всіма позиціями у 2015 році перебуває нижче за середні світові показники, і, згідно з прогнозами експертів ради, в довготерміновій перспективі до 2022 року втрачатиме свої позиції на світовому туристичному ринку [2, с. 10], що підтверджується низькими оцінками рівня конкурентоспроможності України в рейтингу Світового економічного форуму [3, с. 136].

За даними Світової туристичної організації UNWTO частка України в туристичних потоках Європи становить близько 4 та близько 0,9% у загальноєвропейських надходженнях від туристичної діяльності [4, с. 7]. Така істотна розбіжність у структурі натуральних та грошових потоків може свідчити про низькі ефективність української туристичної сфери та рівень використання наявних туристичних ресурсів. У 2011 році туристичний портал Lonely Planet зарахував Україну до десятки країн, які можна відвідати без істотних витрат.

Проте, незважаючи на низку несприятливих чинників, туристична галузь в Україні до 2012 року динамічно розвивалася. Аналіз туристичних потоків у країні (рис. 2) показує динамічний розвиток візного туризму протягом 2000–2011 років (середньорічний приріст становив 12,6%), відносно стабільний розвиток виїзного туризму (середньорічний приріст – 3,8%) та стабільну динаміку внутрішніх потоків (2,7%), що може свідчити про підвищення рівня конкурентоспроможності України на міжнародній арені.

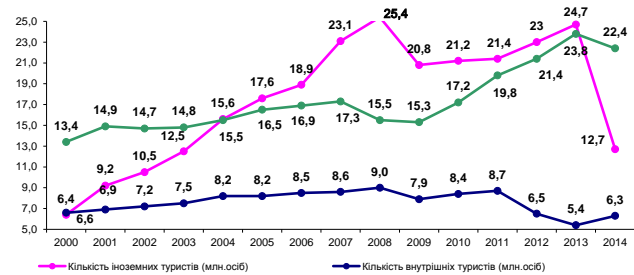

Рис. 2. Порівняння динаміки туристичних потоків в Україні

Джерело: Розрахунок автора на основі даних Державної служби статистики [6]

Проте через низку чинників у 2012 році різко скоротився потік внутрішніх туристів, а через два роки – потоки іноземних та виїзних туристів. Розвиток туристичної діяльності у свою чергу сприяв інвестиціям у галузь і, відповідно, подальшому зростанню рівня конкурентоспроможності галузі. Протягом 2001–2011 років обсяги інвестицій у готельну та ресторанну сфери зросли з 469 до 4908 млн грн., або в 10,5 раза [5, с. 204], хоча більшість експертів, у тому числі і представники Міністерства культури та туризму України [1], вважають, що туристична інфраструктура країни розвинута недостатньо і морально на сьогодні застаріла. Упродовж 2011–2014 років капітальні інвестиції у сферу розміщення та харчування туристів скоротилися до 1,5 млрд грн [6]. Внутрішні туристичні потоки на 70–80% забезпечені в'їзним туристичним потоком, і лише на 20–30% – вітчизняними туристами. Протягом 2000–2014 років частка внутрішніх туристів на ринку мала тенденцію до скорочення, і навіть різке скорочення в'їзного туризму у 2014 році не істотно впливало на структуру туристичних потоків, що може свідчити про недостатній розвиток внутрішнього туризму в Україні (рис. 3).

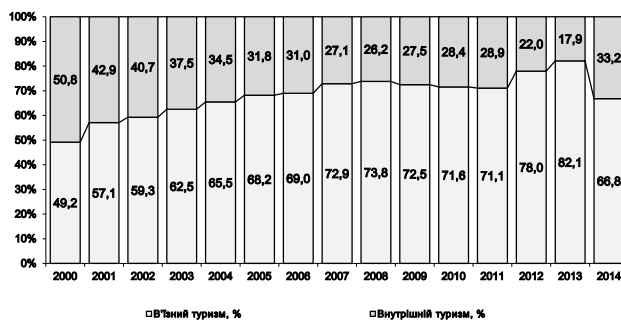

Рис. 3. Динаміка структури внутрішніх туристичних потоків в Україні

Джерело: Розрахунок автора на основі даних Державної служби статистики [6]

Водночас дані офіційної статистики від різних джерел мають істотні розбіжності, що зумовлено, з одного боку, різними методологічними базами обліку, з іншого – значним тіньовим обігом у галузі. Точно визначити ємність ринку обслуговування туристичних потоків на сьогодні неможливо. Згідно з даними Державної служби туризму і курортів, обсяги споживання, забезпечені туристичними потоками, становлять близько 3,8 млрд дол. США на рік (з яких лише 1,1 млрд дол. США припадає на ліцензованих операторів ринку) [7, с. 3]. Статистика України не розглядає туристичну галузь як складний економічний комплекс і оцінює її окремі складові відповідно до сфер економічної діяльності за кодами КВЕД. Із 2011 року, з переходом статистичного обліку на КВЕД 2010,

виділити галузі, що безпосередньо пов'язані з туристичною сферою, упродовж 2011–2012 років неможливо. Статистичні дані стосовно розвитку туризму в Україні часто містять значні суперечності та розбіжності. За оцінками офіційної статистики діяльність галузей, що обслуговують переважно туристичні потоки, у 2014 році становила близько 5,4 млрд грн [8, с. 5]. Світова туристична організація UNWTO оцінила туристичні потоки України 2012 року у 4,8 млрд дол. США, у 2014 році – лише в 1,6 млрд дол. США [9, с. 8]. Світовий економічний форум оцінив загальний дохід від туристичної діяльності в Україні у 2012 році у 3,2 млрд дол. США [10, с. 346], проте у 2014–2015 роках, у зв'язку з кризою та російською агресією на сході країни, Україна взагалі не увійшла до рейтингу Світового економічного форуму [11, с. 7]. За оцінками експертів USAID середньостатистичний іноземний турист перебуває в Україні близько чотири дні, залишаючи за цей час суму близько 600 дол. США [12, с. 154], що відповідає обсягам надходжень від туристичної діяльності в 12,7–12,8 млрд дол. США (21,2–21,4 млн туристів * 600 дол. США). Представники Світової ради подорожі та туризму оцінюють ємність туристичного ринку України у 2012 році в 3,1 млрд дол. США [2, с. 7], у 2014 році – лише у 2,4 млрд дол. США [13, с. 7].

Останнім часом у сфері туризму України відбуваються серйозні позитивні зміни: розробляють нові маршрути, розвивається готельна інфраструктура, зростає рівень обслуговування туристів і поліпшується відвідуваність туристичних об'єктів. Туристично-рекреаційні можливості країни викликають неабияку зацікавленість у представників міжнародної туристичної індустрії [1]. Усі ці фактори впливають на динамічне зростання туристичних потоків та надходжень від туристичної діяльності. Водночас варто зауважити, що динаміка розвитку галузі в Україні істотно відстає від світових тенденцій. Згідно з даними Державної служби статистики [6], упродовж останніх десяти років динаміка розвитку в'їзного туризму в Україні в середньому становила 12,6% на рік. Проте світова фінансова криза значно вплинула на динаміку в'їзних потоків, у 2009 році потік іноземних туристів скоротився на 18,3% згідно з даними Державної служби статистики [6] та 24% – згідно з даними Міністерства культури та туризму України [14]. Упродовж 2009–2013 рр. динаміка в'їзних туристичних потоків повільно зростала в середньому на 4,4% на рік, проте у 2014 році різко скоротилася на 48,6%, що було зумовлено кризовими явищами у країні та російською агресією (табл.).

Незважаючи на стабільний розвиток показників ліцензованих учасників туристичного ринку (див. табл.), їх частка на туристичному ринку за-

Таблиця

Соціально-економічні показники туристичної діяльності в Україні

Показник	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість ліцензіатів, тис	2828	3052	3833	4631	4829	5346	5711	3885
Кількість працівників, тис. осіб	21,0	21,7	22,7	23,6	22,8	15,5	15,4	11,6
Відрахування до бюджету, млн грн	112,9	131,3	174,0	208,1	196,5	н/д	н/д	н/д
Обсяг продажів, млрд грн	2,8	3,8	5,5	8,1	9,4	6,7	6,1	5,5

Джерело: Розраховано автором на основі [15, с. 63; 8; 16]

лишається незначною. Частка ліцензованих операторів в обслуговуванні внутрішніх туристичних потоків за останнє десятиріччя скоротилася з 26,9% у 2000 році до 2,7% у 2014 році, що лише підтверджує думку про недостатній розвиток туристичної інфраструктури в Україні (рис. 4).

Ще одним свідченням нерозвинутої в Україні туристичної інфраструктури, особливо інфраструктури, що пристосована до кліматичних умов країни, є показники сезонності на вітчизняному туристичному ринку.

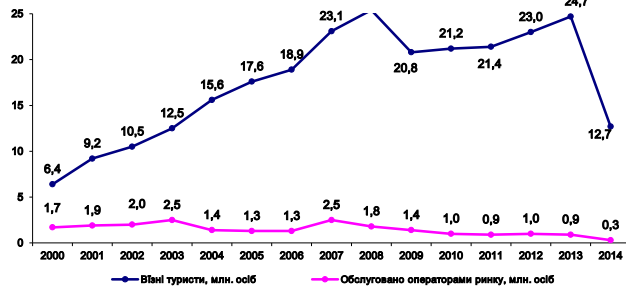

Рис. 4. Порівняння динаміки в'їзних туристичних потоків

Джерело: Розрахунок автора на основі даних Державної служби статистики [6]

Аналіз статистичних даних за останні чотири роки показує значний зріст продажів упродовж червня-серпня і скорочення продажів у період міжсезоння та зимовий період. Виняток становить незначне зростання продажів у туристичних операторів у період святкування Різдвяних свят. Розбіжності між надходженнями в гарячий та низький сезони становлять близько 30% для ринку готельних послуг та 50% – на ринку організації подорожей (рис. 5, 6).

Якщо на ринку організації подорожей у 2013–2014 роках ще зберігалися помісячні тенденції попередніх років (за рахунок виїзного туризму), то на ринку готельних послуг тенденції

2013–2014 року істотно відрізняються від попередніх років, що свідчить про розвиток кризи на туристичному ринку України.

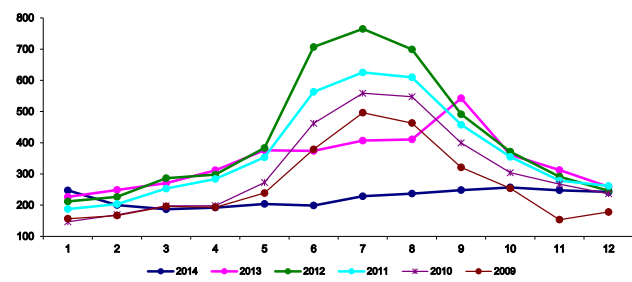

Рис. 5. Помісячна динаміка продажів готельних послуг в Україні, млн грн

Джерело: Розрахунок автора на основі даних Державної служби статистики [6]

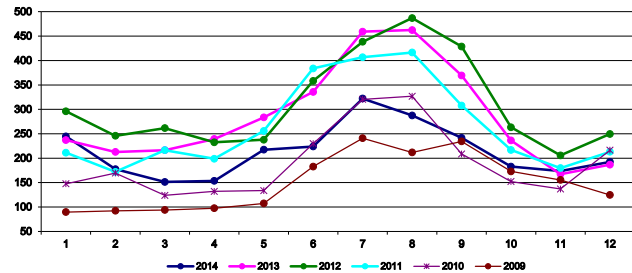

Рис. 6. Помісячна динаміка продажів послуг з організації подорожей в Україні, млн грн

Джерело: Розрахунок автора на основі даних Державної служби статистики [6]

Висновки та пропозиції. У 2011–2012 роках Україна ввійшла до світових рейтингів десяти країн. Проте кризові явища, російська агресія 2012–2014 років послабили динаміку туристичного ринку. У разі очищення Донбасу від російських окупантів, повернення АР Криму під юрисдикцію України туристична галузь зможе повернутися до тих тенденцій, що діяли до 2012 року.

Список літератури:

- Міністерство культури і туризму України «Проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні на сучасному етапі» 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/183853;jsessionid=CBACCE6697D400A116E060EE2C513F8C>
- Travel & Tourism Economic Impact 2015 Ukraine / World Travel & Tourism Council. – London, 2015. – 24 с.
- The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011 World Economic Forum. – Geneva. – 501 с.
- UNWTO Tourism Highlights, 2012 Edition. – 16 с.
- Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2012. – 559 с.
- Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- ЦПБ NewBiznet «Бізнес-проект розвитку санаторію «Прикарпатська Ватра», 2011. – 152 с.
- The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013 World Economic Forum. – Geneva. – 517 с.
- UNWTO Tourism Highlights, 2015 Edition. – 16 с.
- Статистичний збірник «Туристична діяльність в Україні у 2013 році» / Державна служба статистики України. – К., 2014. – 76 с.
- Travel & Tourism 2015 / World Travel & Tourism Council. – London, 2011. – 20 с.
- Україна: конкурування в світовій економіці – Стратегії успіху (Агентство США з міжнародного розвитку USAID UKRANE). – К., 2005 – 172 с.
- Туристична діяльність в Україні у 2014 році: стат. зб. / Державна служба статистики України. – К., 2015. – 76 с.
- Міністерство культури і туризму України «Підсумки туристичного сезону 2009 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/225433;jsessionid=0D83FF45195E032487951CE94852260C>
- Трохимець О. І. Розвиток туризму в Україні та його стратегічне значення для національної економіки / О. І. Трохимець // Держава та регіони: наук.-виробн. журнал. – 2012. – № 3. – 259 с. (С. 62-67).
- Експрес-випуск «Мережа колективних засобів розміщування у 2014 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2015/04/100pdf.zip>

Грабовенська С.П.

Львівський національний університет імені Івана Франко

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ

Аннотация

В статье рассмотрены особенности современного уровня развития туризма как сегмента экономики. Проанализирована часть прямых поступлений от туристической сферы к ВВП Украины. Сравнені зміни численності туристических потоків в Україні, помісячної продажі готельних послуг і послуг по організації подорожей (в течение 2000-2014 гг.). Графічески приведена сучасна картина стану. Предложені деякі рішення щодо перспектив розвитку українського туризму.

Ключевые слова: туристическая отрасль, рынок туризма, конкурентоспособность, туристическая услуга, туристический потенциал.

Hrabovenska S.P.

Lviv National University of Ivan Franko

MODERN STATE AND PROGRESS OF TOURIST INDUSTRY OF UKRAINE TRENDS

Summary

In the article the features of modern level of development of tourism are considered as to the segment of economy. Part of direct receipts is analysed from a tourist sphere to GDP of Ukraine. Comparison of change of quantity of tourist streams is executed in Ukraine, monthly sale of hotel services and services in organization of trips (during 2000-2014). The modern picture of the state is graphicly resulted. Some solutions are offered in relation to the prospects of development of Ukrainian tourism.

Keywords: tourist industry, market of tourism, competitiveness, tourist favour, tourist potential.